

Lihula valla terviseprofiil

Euroopa Liit
Euroopa Sotsiaalfond

Eesti tuleviku heaks

2010

Sisukord

Sisukord

1. Üldandmed.....	3
1.1. Lihula valla asend, pindala, haldusjaotus	3
1.2. Rahvastik	3
1.3. Lihula valla loomulik iive.....	7
1.4. Lihula valla eelarve.....	7
2. Sotsiaalne sidusus ja võrdsed võimalused.....	9
2.1. Tööturu olukord ja toimetulek	9
2.2. Tööpuudus, igapäevane tööalane ränne	9
2.3. Sotsiaalhoolekanne	10
2.4. Sotsiaalselt vähevõimekate suur arv	12
3. Kogukonna tegevused ja kaasamine.....	14
3.1. Lihula Kultuurikeskus.....	14
3.2. Spordiklubi	14
3.3. Perekeskus	15
3.4. Raamatukogu	15
4. Tervislik elu- ja töökeskkond	16
4.1. Väljakujunenud keskus.....	16
4.2. Matsalu rahvuspark.....	16
4.3. Turvalisus, rahu ja vaikus	16
4.4. Kvaliteetse elamispinna vähesus	17
4.5. Teed, tänavad, platsid	17
4.6. Liiklus	17
4.7. Teede korrashoiu poliitika	17
4.8. Soojamajandus	18
4.9. Vesivarustus ja kanalisatsioon	18
4.10. Tänavavalgustus.....	19
4.11. Spordirajatised ja terviserajad.....	19
4.12. Maakasutus	20
5. Laste ja noorte turvaline ja tervislik areng	21
5.1. Huvitegevuse ja vaba aja veetmise kohad	21
5.2. Alaealiste õigusrikkumised.....	21
5.3. Laste ohutu elu- ja õpikeskkond	23
5.4. Valla poolne initsiatiiv ja toetused tagamaks teenuste kättesaadavust.....	23
5.5. Laste subjektiivne tervisehinnang.....	24
5.6. Kehaline aktiivsus ja kehakaal.....	24
5.7. Sõltuvusained.....	24
5.8. Koolitoit	24
5.9. Õpilastransport.....	24
6. Tervislik eluviis	25
6.1. Terviseteabe kättesaadavus.....	25
6.2. Terviseteenused	25
7. Tegevuskava	27
8. Kokkuvõte	28

1. Üldandmed

1.1. Lihula valla asend, pindala, haldusjaotus

Lihula vald asub Lääne maakonna lõunaosas Matsalu lahe lõunakaldal, olles naabervaldadest, v.a. Hanila vald, geograafiliselt eraldatud ulatuslike looduslike tõketega: idas ja kagus Lihula raba ja Tuhu soo, põhjas Laiküla raba ning Kasari jõgi koos ulatuslike üleujutatavate luhaaladega. Lähim sadam on Virtsu (25 km Lihulast), vallas asub 5 paadisadamat.

Riigi tugimaanteedest läbib Lihula valda Tallinn-Risti-Virtsu maantee, millel liikus 1999.a. ligi 300 000 sõidukit ja 900 000 reisijat. Tallinn-Risti-Virtsu maantee ääres paiknevad kõik valla suuremad asulad: Lihula linn, Tuudi ja Kirbla küla. Teiseks suuremaks maanteeks on Pärnu-Lihula maantee.

Vallakeskus, Lihula linn, paikneb Lääne-Eesti e. Saaremaa, Hiiumaa, Läänemaa, Pärnumaa lääneosa, keskel. Tallinnast asub Lihula 110 km, Haapsalust 55 ja Pärnust 60 km kaugusel. Lihula vald on oma pindalalt, 384 km², Läänemaa suurim. Külade kaugus vallakeskusest Lihulast on ulatub kuni 20-25 km.

Vallas on Lihula linn ja 25 küla: Alaküla, Hälvati, Järise, Kelu, Kirbla, Kirikuküla, Kloostri, Kunila, Lautna, Matsalu, Meelva, Metsküla, Pagasi, Parivere, Penijõe, Petaaluse, Poanse, Rumba, Saastna, Seira, Tuhu, Tuudi, Vagivere, Valuste ja Võhma.

1.2. Rahvastik

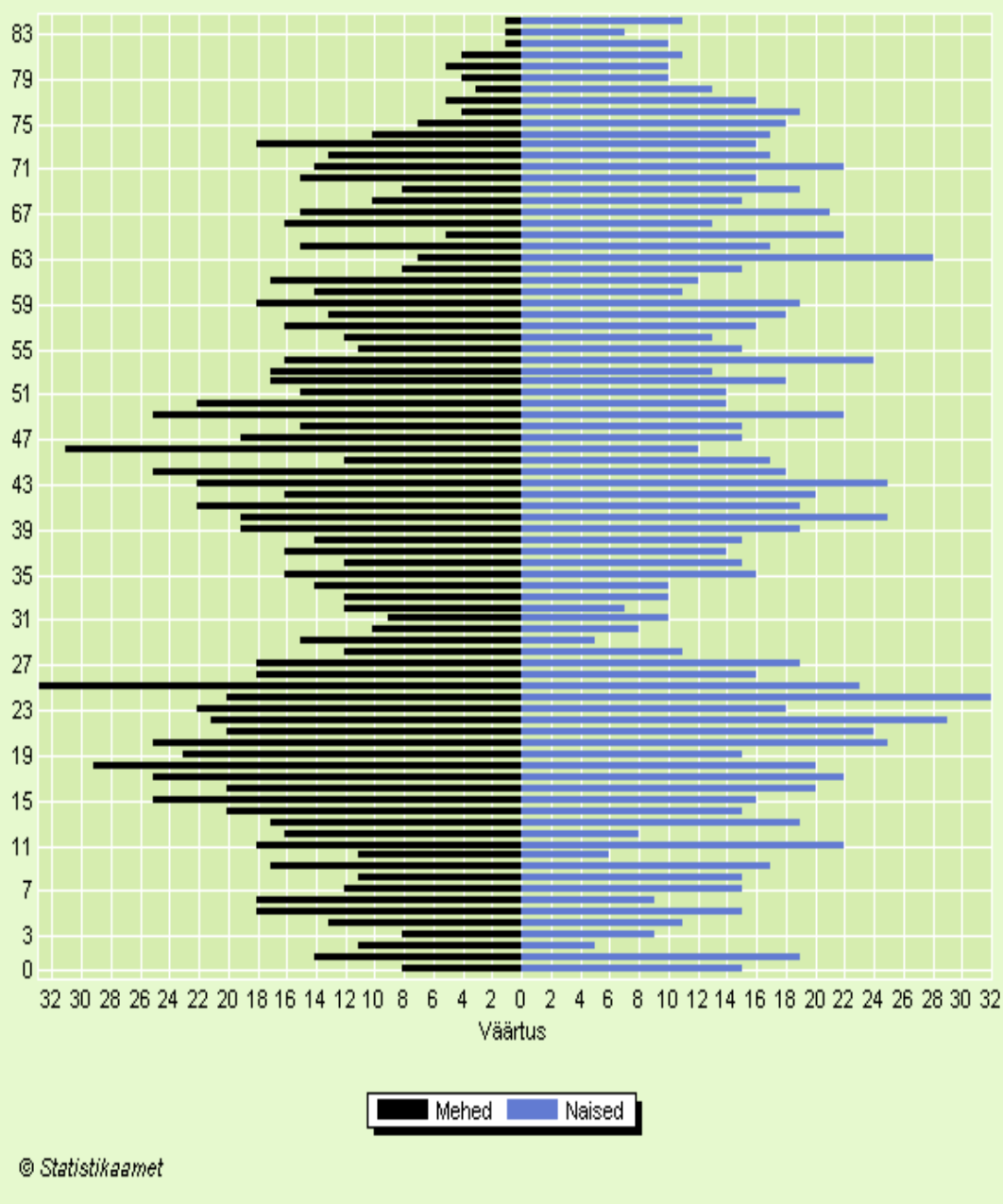
1. jaanuari 2010.a seisuga on Lihula valla rahvaarv, pindala ja asustustihedus järgnevad:

Rahvaarv	2683
Pindala, km ²	384
Asustustihedus, elanikku km ² kohta	6,9

RV0241: RAHVASTIK, 1. JAANUAR

--- Sugu, Vanus.

2010, ..Lihula vald. (Väärtus)

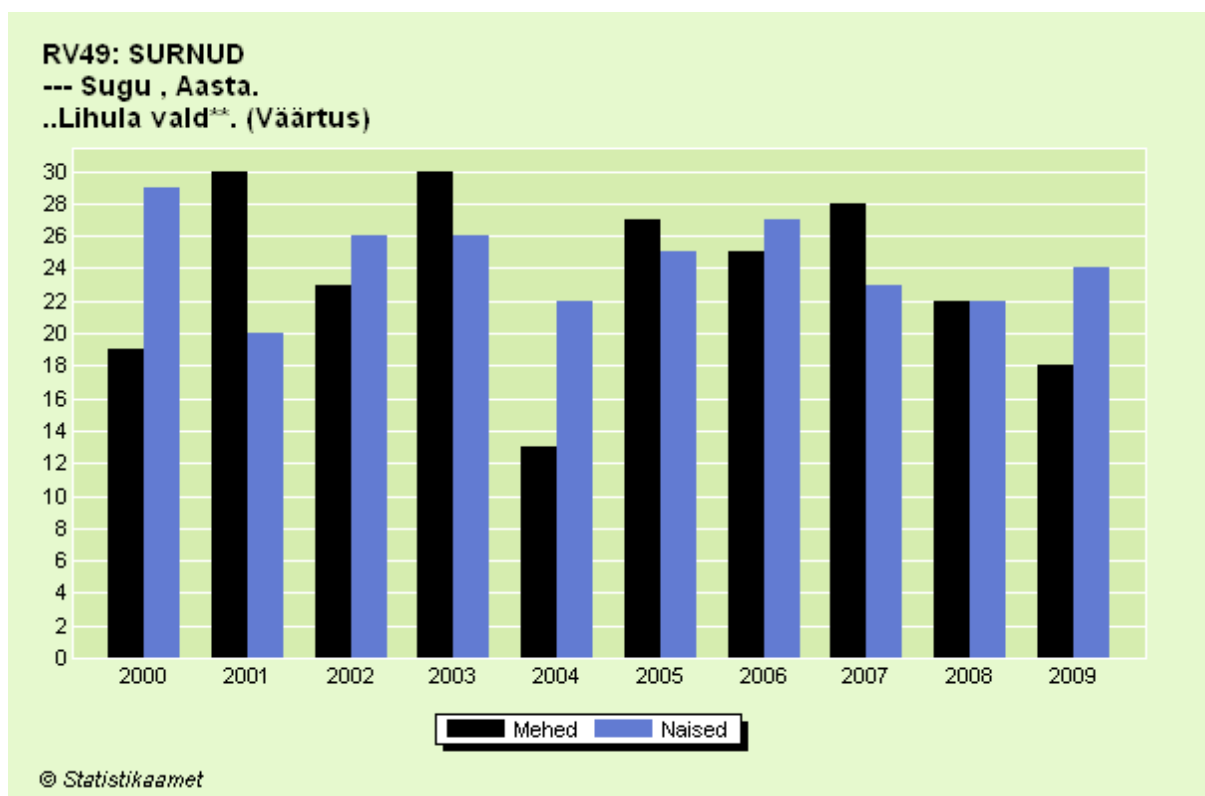
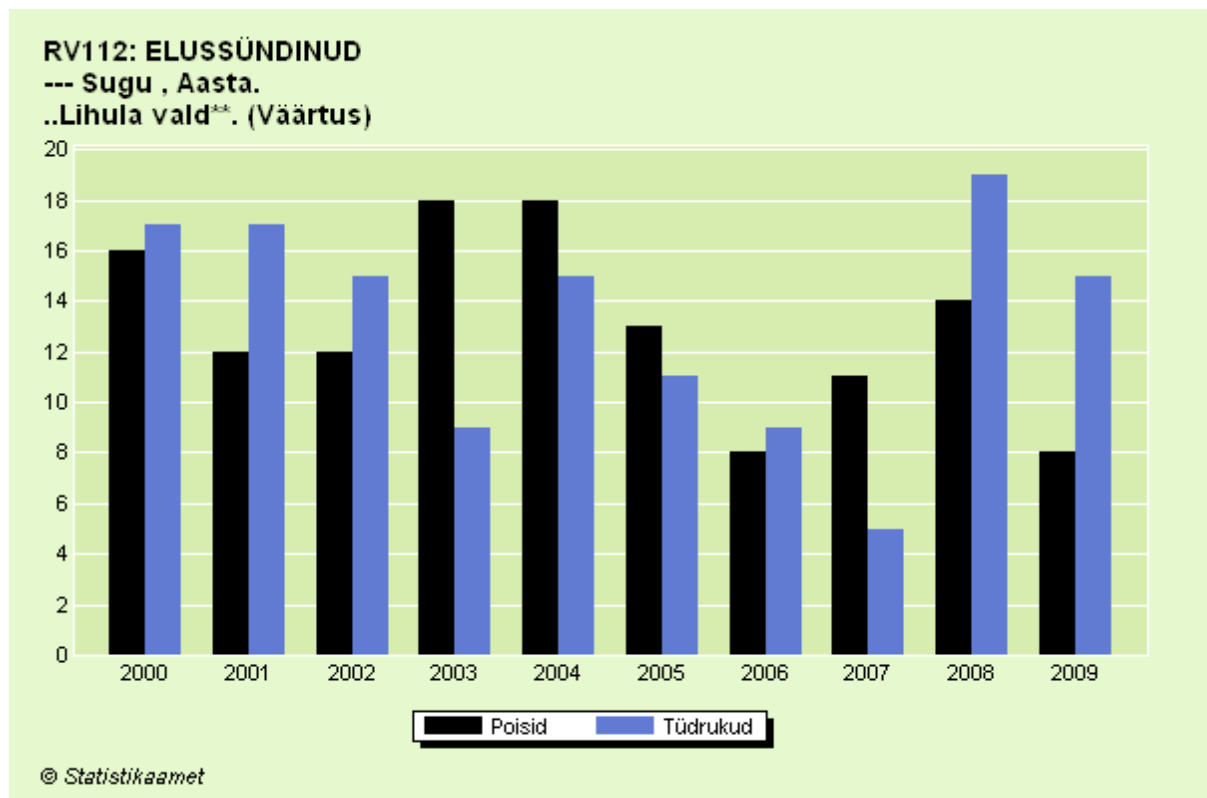

1959.a. oli praeguse Lihula valla territooriumil elanikke 4241. Vähenemine on toimunud põhiliselt maapiirkondade arvel. 1960-1980 aastate rahvastiku vähenemine oli tingitud peamiselt väljarändest, 1990-aastate rahvastiku vähenemise põhjuseks on nii väljaränd kui ka negatiivne loomuliku iibe. Lihula valla rahvastik paikneb väga ebahütlaselt. Kolme suurema asula: Lihula, Tuudi ja Kirbla, elanike arv moodustab valla rahvastikust 74%. Tallinn-Virtsu maantee äärsesse ja Lihula linna ja selle vahetusse ümbrusse on koondunud üle 80% valla elanikest.

Lihula valla alalise rahvastiku soolis-vanuseline koosseis on üldjoontes sarnane Eesti rahvastiku soolis-vanuselise koosseisuga, mida iseloomustab naiste ülekaal ning vanemaeliste suhteliselt suur osatähtsus. Lihula valla rahvastikust oli 2003. aasta 1.jaanuari seisuga mehi 48,7%, naisi 51,3%. Vallas on täheldatav Eesti maapiirkondadele iseloomulik probleem - 20 kuni 44 aastaseid mehi on keskmiselt 54-55% vastavast vanusegrupist.

Lihula valla rahvastiku vanuselises koosseisus ning selle muutustes annavad veel tunda 1960-

1970-date aastatel aset leidnud väljarändega seotud rahvastiku kiire vähenemise tagajärjed. Lisandunud on iibe kiire ja järsk langus 1990-ndate aastate teisest poolest. Suurenemas on vanemaealiste osatähtsus valla rahvastikus.

1.3. Lihula valla loomulik iive

	2000	2002	2004	2006	2008	2009
Arv	-15	-22	-2	-35	-11	-12
1000 elaniku kohta	-5,2	-7,8	-0,7	-12,7	-4,1	-4,5

Sündide arv Lihula vallas on langenud viietestkümne aasta taguselt 45-50 sünnilt aastas 20-30 sünnini aastas. Seevastu suremus on püsinud ligikaudu 50 surmajuhtumi piires, mille tulemusel on valla rahvastiku loomulik juurdekasv viimaste aastatega olnud negatiivne. Iibe langus on tingitud valla elanikkonna soolis-vanuselise koosseisu iseärasustest, s.o. kõrges vanuses olevate inimeste suhteliselt suurest osatähtsusest, sündivuse langusest ning sünnitusealiste naiste arvu vähenemisest.

Olulisemad probleemid:

- rahvastiku jätkuv vähenemine (negatiivne iive ja noorte väljaränne)

Strateegilised eesmärgid:

- Rahvaarvu taastamine 3000 inimeseni
- sünnitoetuse maksimine perede toetamiseks
- turvalise ja tervisliku töö- ja elukeskkonna loomine, mis toetab perede elukohavalikut ja toimetulemist
- (töökohad - ettevõtluse soodustamine)
- parandama tervisespordi harrastamise võimalusi - nt tervisespordirajad
- elukeskkond peab soodustama koha peal elamist

1.4. Lihula valla eelarve

Aasta	Aasta algul eelarve	Aasta lõpu eelarve
2005	27 811 100	30 762 800
2006	35 280 900	36 691 200
2007	44 887 000	47 085 000
2008	53 330 500	54 924 177
2009	64 800 859	64 973 117
2010	34 732 711	34 958 492 (praegu)

Kuni 2008. aastani Lihula valla eelarve kasvas järk-järgult. Sarnaselt Eesti üldise majanduskeskonnaga toimus 2009. aastast järsk langus. Tulumaksu - ja tasandusfondi vahendite laekumine on vähenenud. Laekuv tulumaks on langenud 2006/2007 aasta tasemeni, aga oluliselt on tõusnud paljud kulud (nt. küte, elekter vesi jne.). See teeb eelarve koostamise ja elanikkonnale vajalike teenuste tagamise väga raskeks. 2010. aasta eelarve on koostatud säästval põhimõttel.

Valla arengule on abiks erinevad Euroopa liidu ja Eesti riigi programmid, kuid raske on leida vahendeid omaosaluse katmiseks. 2009. aastal rekonstrueeriti Lihula lasteaed KOIT kava abiga (15.4 miljonit krooni) ja omaosaluse katteks võeti laenu 8 miljonit krooni. 2007-2008.a.

rekonstrueeriti täielikult Lihula, Tuudi ja Kirbla ühisveevärgi- ja kanalisatsiooni torustikud (maht ligi 80 miljonit krooni, sellest Euroopa Liidu Ühtekuuluvusfond 90%). 2005-2007.a.
rekonstrueeriti Lihula Tallinna mnt 25 koolihoone valla raamatukogu ning muusika- ja kunstikooli tarbeks (PHARE, EL Struktuurfondide tugirahastus).

2. Sotsiaalne sidusus ja võrdsed võimalused

2.1. Tööturu olukord ja toimetulek

Lihula valla ning kogu Läänemaa lõunaosa majanduslikuks keskuseks on Lihula linn, kus paikneb rida keskmisi ja väikeseid tööstus-, teenindus- ja kaubandusettevõtteid. Esindatud on toiduainete-, tekstiili ja õmblus- ning ehitusmaterjalide tööstus, samuti pakendamise, turbatootmise-, transpordi-, autoremondi-, ehitus- ja metallitöö ettevõtted. Lihulas paiknevad elektri- ja sideettevõtete allüksused. Valla omapäraseimaks majandusharuks on pilliroo varumine ning rookatuste valmistamine. Arenemas on turism ja puhkemajandus. Põllumajanduse osa valla majanduses ja tööhõives on viimase 15 aasta jooksul tunduvalt vähenenud, langedes tööhõives 15%-20%-ni. Kunagiste sovhooside ja kolhooside järglasettevõtetest tegutseb hetkel Kirbla OÜ. Teiseks suuremaks põllumajandusettevõtteks on Tuudi kandis tegutsev OÜ Maaharijad.

Lihula vallas pakuvad tööd järgmised suuremad ettevõtted: Lihula Maaparandus AS, AS Narma LV, AS Torf, AS Uninaks, Parivere Tsehh OÜ, OÜ Kirbla, OÜ Lihula Leib, Lihula Tarbijate Ühistu. Märkimist väärib, Lihula vallas ei ole viimastel aastal oma tegevust lõpetanud või arvukamalt töötajaid koondanud ükski suurem kohalik ettevõtte.

Vallas, sealhulgas ka Lihula linnas, puudub domineeriv ettevõtte või majandusharu, mis muudab valla majanduse tervikuna paindlikumaks ning vähendab ühe või teise ettevõtte või majandusharu ebaõnnest tingitud kahjulikku mõju kogu vallale.

Peaaegu kõik Lihula valla suuremad ettevõtted ning nende omanikud on kohaliku taustaga, sellest tulenevalt on viimaste jaoks piirkonna käekäik üsnagi oluline. Samas esineb ettevõtlike inimeste oskustööjõu vähesus ja olemasolevate suur koormatus. Võrdlemisi arvukalt on esindatud väikefirmad ning füüsilisest isikust ettevõtjad, kelle tegevusalade ring on üsna lai.

Arvukas, eri eesmärkidega mittetulundusühingute ning mitteformaalsete ühenduste kooslus nii Lihula linnas kui ka väljaspool Lihulat.

Lihula valla elanike keskmine kuutöötasu on ligikaudu 1/5 kuni 1/4 võrra väiksem kui Eesti keskmine. Valla elanike väikesed sissetulekud koos vähese elanike arvuga tingivad kohaliku turu piiratud mahu, mis mõjub pärssivalt valla majanduse arengule ning sunnib kohalikke ettevõtteid lootma väljastpoolt valda tulevatele klientidele, tellimustele ja investeeringutele.

Kohaliku turu väiksus ei võimalda ettevõtetel areneda ning suurendab olemasolevate kaubandus- ja teenindusfirmade kulusid. Pakutavate teenuste ja kaupade hulk jääb piiratuks, piirdudes esmavajalikuga. Valla ettevõtted on Eesti mõistes väikeettevõtted, mistõttu on nende investeerimisvõimalused piiratud.

2.2. Tööpuudus, igapäevane tööalane ränne

Järsud ümberkorraldused ja langus põllumajanduses koos suurte muudatustega Lihula linna majanduse struktuuris 1990-date aastate algul ja keskel on põhjustanud vallas olulisi muudatusi tööhõives. 2008-2009.a. ülemaailmse majanduslanguse tõttu on sarnaselt ülejäänud Eestiga järsult suurenenud tööpuudus. Esimeses järjekorras tabas see koduvallast väljapool töötavaid inimesi. Igapäevane ja perioodiline tööalane ränne on järjekindlalt suurenenud alates 1990-date aastate algusest. Pendelmigratsioon e. lühiajaline tööalase rändega on seotud ligikaudu 1/3 Lihula valla töötavatest elanikest.

Kokku võib väljaspool valda töökohta omavate vallaelanike arv ulatuda üle 300 inimese. Väljaspool valda töö käivate inimeste hulk on viimase kümne aasta jooksul kasvanud, seda nii arviliselt kui ka protsentuaalselt ning seda tööealiste koguarvu vähenemise taustal. Märgatav on

Tallinnas ja mujal suurlinnades, samuti välisriikides tööd leidnute arvu kiire tõus.

Puudusest tingitud ohud:

- Sotsiaalsete probleemide suurenemine, inimeste ületöötamine, valla elanikkonnas püsiva stressiseisundi tekkimine, perekonna väärtustatuse vähenemine noorte seas.
- Tööturul konkurentsivõimetute inimeste arvu suurenemine valla elanikkonnas.
- Tööealiste inimeste väljaränd, igapäevase ja perioodiline tööalase rände intensiivistumine.
- Valla eelarve tulubaasi nõrgenemine, vallas puuduvad vahendid investeringuteks. Vallaeelarve sotsiaaltoetuste osa suurenemine.
- Kultuurielu ning vallaelanike omaalgatuse taandareng tingituna inimeste sissetulekute vähesusest ning vallaeelarve piiratud võimalustest.
- Kaubanduse ja teeninduse taandareng.
- Pensionäride ja sotsiaalselt vähevõimekate elanike osakaalu tõus valla rahvastikus.
- Valla arengueeldused jäävad kasutamata.
- Ettevõtlus ei saa areneda oskustöölise ja juhtide puuduse tõttu.
- Erinevate mittetulunduslike ja elanikkonna omaalgatuslike organisatsioonide nõrk järjepidevus.
- Ettevõtlike inimeste vaimne kurnatus ning läbipõlemine.

2.3. Sotsiaalhoolekanne

Sotsiaaltöö eesmärgiks on sotsiaalse turvalisuse suurendamine kohalikus omavalitsuses ja abi andmine neile, kes ei tule enda majandamisega toime. Igapäevased abivajajad on toimetuleku raskustega pered, töötud, puudega isikud, pikaajalised töötud, eakad, noored õigusrikkujad.

Lihula valla sotsiaaltööd korraldab ja teostab 2 sotsiaaltöötajat ja 2 hoolekandetöötajat. Lihula Gümnaasiumis töötab 1 ja Kasari Põhikoolis 1 (0,3 kohaga) sotsiaalpedagoog.

Sotsiaaltöötajate tööülesanneteks vallas on:

1. Valla sotsiaalhoolekande alase töö koordineerimine.
2. Koostöö sotsiaaltööga tegelevate asutuste ja organisatsioonidega.
3. Kodanike vastuvõtt sotsiaalalastes küsimustes.
4. Saabunud dokumentide (kirjad, avaldused, lepingud) menetlemine.
5. Informatsiooni andmine riiklike ja valla sotsiaaltoetuste maksmise korra kohta.
6. Sotsiaaltoetuse vormistamine, aruandlus ja dokumentatsiooni korrashoid.
7. Sotsiaalregistri pidamine.
8. Arvestuse pidamine vallas elavate puudega isikute, pensionäride, töötute, paljulapseliste ja väikeste lastega perede, vanemlike kohustuste ja lapse kohustuste täitmise ning teiste sotsiaalabi või hooldust vajavate inimeste kohta.
9. Omavalitsuse lastekaitsetöö ja laste hoolekande korraldamine.
10. Alaealiste õigusrikkujatega tegelemine koostöös Lääne maakonna alaealiste komisjoniga.
11. Oma pädevuse piires sotsiaalküsimustes kirjavahetus ja aruandlus, dokumentatsiooni korrashoid.
12. Avaldustele vastamine või vastuste koostamine sotsiaalküsimustes oma pädevuse piires.
13. Vallaametniku töö planeerimine lähtuvalt valla arengukavast, eelarvest, projektide ja aruannete tähtaegadest ning ametikoha spetsiifikast kalendriaasta, kuu ja nädala lõikes.

Hoolekandetöötaja ülesanded on:

1. Koostöö sotsiaaltööga tegelevate asutuste ja organisatsioonidega.
2. Kodanike vastuvõtt sotsiaalalastes küsimustes.
3. Alaealiste laste eestkoste ja hoolduse korraldamine, nende õiguste kaitse.
4. Arvestuse pidamine pensionäridest juubilaride osas, õnnitluste saatmine Eesti Raadiotele ja

juubelitoetuste kättetoimetamine.

5. Informatsiooni andmine riiklike ja valla sotsiaaltoetuste maksmise korra kohta.
6. Sotsiaaltoetuse vormistamine, aruandlus ja dokumentatsiooni korrashoid.
7. Sotsiaalregistri pidamine.
8. Arvestuse pidamine vallas elavate invaliidide, pensionäride, töötute, paljulapseliste ja väikeste lastega perede, kinnipidamiskohtadest vabanenud ja tingimisi karistatud isikute, vanemlike kohustuste ja lapsekohustuste täitmise ning teiste sotsiaalabi või hooldust vajavate inimeste kohta.
9. Sotsiaaleluruumide taotlejate arvestuse pidamine.
10. Puudega isikute hooldusvajaduse väljaselgitamine ja vajadusel hooldaja määramise korraldamine.
11. Oma pädevuse piires sotsiaalküsimustes kirjavahetus ja aruandlus, dokumentatsiooni korrashoid.
12. Avaldustele vastamine või vastuste koostamine sotsiaalküsimustes oma pädevuse piires.

Hoolekandetöötajatel on teenindada üle 40 kliendi kahe peale. Peale elementaarsete koduhooldusteenuste saavad kliendid tellida soodustusega suppi või soodustusega transporditeenust. Selleks on vallas ametiauto ja väikebuss. Hinnakirja alusel on väikebussi kasutamise võimalus ka valla seltsingutel, koolidel jne. kui on vaja sõita üritustele.

Lihula vallas on SA Lõuna-Läänemaa Tervishoiu ja Sotsiaalhoolekandekeskus, mis pakub hooldekodu ja hooldusravi teenust. Vajadusel on hooldekodu teenust sisse ostetud. Hetke seisuga on valla poolt toetatavaid kliente 6, lastekodudes elab 7 last ja eestkostel on 5 last ning hooldusperedes on 5 last.

Lihula vallal on 2 sotsiaalkorterit: üks korter Lihulas, mis on kohandamisel liikumispuudega noorele ja üks korter Kirblas kolme toaga, kuhu saab vajadusel paigutada kolm inimest.

Lihula valla eelarvest makstavad sotsiaaltoetused:

- toetus lasteaia toidu eest tasumiseks - 5 krooni lasteaia toidupäeva maksumusest.
- lapse sünnitoetus - 2000 krooni
- esimesse klassi astuva õpilase toetus - 500 krooni
- põhikooli ja gümnaasiumi lõpetaja toetus - 500 krooni
- väljaspool Lihula valda õppiva õpilase toetus - 500 krooni üks kord poolaastas
- noore pedagoogi toetus - 10 000 krooni
- toetus Tšernobõli AEJ avarii likvideerimisel osalenule - 250 krooni kuus
- toetus ravikindlustuseta isikule meditsiiniabi osutamiseks - 500 krooni aastas
- toetus vähekindlustatud, puuetega või erivajadusega isikule - 500 krooni aastas
- toetus vähekindlustatud pere lastele - 1000 krooni aastas iga laps
- transporditoetus - 1000 krooni aastas
- eakate sünnipäevatoetus (80, 85, 90. eluaastast igal sünnipäeval) - 500 krooni
- toetus erivajadusega lapse hooldamiseks hoolekandetasutuses - kuni 3500 krooni kuus

- toetus isiku hooldamiseks või põetamiseks hoolekandeesutuses - kuni 5000 krooni kuus
- matusetoetus - 1000 krooni
- erakorraline toetus - 5000 krooni
- täiendav toimetulekutoetus - määratakse riigieelarvest lihula valla eelarvesse eraldatud rahaliste vahendite olemasolul vallavalitsuse korraldusega isikute ja perekondade toimetuleku soodustamiseks.

Toimetulekutoetuse maksmine 2008-2010

	2008	2009	2010
Jaauar	21 304.-	36 443.-	79 791.-
Veebruar	21 745.-	35 176.-	96 503.-
Märts	38 518.-	43 482.-	103 696.-
Aprill	23 596.-	36 800.-	96 416.-
Mai	19 734.-	37 919.-	84 697.-
Juuni	19 544.-	35 294.-	79 326.-
Juuli	20 435.-	39 758.-	76 264.-
August	16 310.-	41 396.-	67 828.-
September	26 065.-	38 696.-	63 569.-
Oktoober	29 335.-	40 848.-	62 573.-
November	27 936.-	61 759.-	
Detsember	40853.-	93 856.-	

2008.a oli ligi 20 taotlejat siis 2009. a lõpp juba ligi 70 taotlejat. Töötute ehk toimetuleku saajate hulk on kasvanud märkimisväärselt. Pered, kes enne tulid oma eluga kenasti toime on järsku langenud vaesusesse. Seetõttu tegelevad inimesed nn ellujäämisega ja eneseteostuseks ei jää enam aega ega tahtmist. Sellises olukorras kannatavad eelkõige lapsed.

2.4. Sotsiaalselt vähevõimekate suur arv

Tööjõule vähenõudlike töökohtade, eeskätt põllumajanduses, kadumine on põhjustanud püsivalt töötute ja juhuslike sissetulekutega inimeste rühma väljakujunemise. Pikk tööpuuduse periood on tihti halvasti mõjunud mainitud rühma kuuluvate inimeste tööoskustele ja -tahtele.

Puudusest tingitud ohud:

- Osa valla piirkondade, sealhulgas endiste suurmajandite elamuasumite sotsiaalse ja elukeskkonna halvenemine. Getode tekkimine.
- Sotsiaalsete probleemide kuhjumine, töötava elanikkonna väljaränd probleemsetest asumitest.
- Kuritegevuse kasv.

Olulisemad probleemid:

- perede majanduslik toimetulematus

- vaimse puudega inimeste toimetulematus
- oskamatus ja hoolimatus laste kasvatamises - laste mahajäämus
- alaealiste riskikäitumise ja kuritegevuse kasv
- alkoholisõltuvusest tingitud töötus
- õpitud abitus
- sotsiaalselt vähekindlustatud inimeste sisseränne
- sotsiaalne taust mõjutab hariduse omandamist, lastel puudub võimalus edasi õppima minna.
- madalad palgad
- narkootikumide levimine

Eesmärgid ja tegevuskavad

- inimeste toimetuleku toetamine sotsiaalteenuste ja-nõustamise teel
- tugiisikud
- isiklikud abistajad
- sotsiaaltöötajate koolitamine , supervisioon
- laste ja noorte vabaaja sisustamine eriti koolivaheaegadel (suvel laagrid , malev jne.)
- beebikool ja noorte vanematele koolituste võimaldamine laste kasvatamise kohta
- ennetustöö laste ja noorte probleemidega (suitsetamine, alkoholi ja narkootikumide tarvitamine, kuritegevus jne)
- toimiva koostöövõrgustiku loomine

3. Kogukonna tegevused ja kaasamine

Kogukonna motiveerimiseks moodustavad olulise ressursi aktiivsed valla kodanikud, kes on end sidunud külaseltside ja mittetulundusühingutega ning kellele on oluline kohaliku elu edendamine. Lihula vallas tegutsevad järgmised külaseltsid: Vanamõisa Külade Ühendus, Kirbla Külaselts, Kirikuküla Edendamise Selts, Matsalu Külaselts, Tuudi Külaselts, Metsküla Kultuuriühing.

Probleem seisneb selles, et aktiivsed inimesed on tihtipeale hõivatud mitme ühingu või seltsiga ja seda juba aastaid. On risk, et need inimesed ühel hetkel väsivad ära, põlevad läbi. Seetõttu on vaja aktiivseid valla kodanikke tunnustada ning aidata neil leida uut energiat.

On traditsioon tunnustada neid valla kodanikke, kes on oma elamise ja aiaga vaeva näinud ning parandavad sellega valla üldmuljet.

Lisaks veel ridamisi ärksaid spordi- ja kultuuriseltse: Lihula Valla Spordiklubi, Lihula Gümnaasiumi Spordiklubi, Kasari Põhikooli Spordiklubi, Lõuna-Läänemaa Jalgpalliklubi, Lõuna-Läänemaa Raskejõustikuklubi „Leola“, Lõuna-Läänemaa Käsitöö Ühendus, Lihula Rahvaülikool, MTÜ Lihula Meeskoor, MTÜ Lihula Meistriaed, MTÜ Lihula Muusikapäevad, MTÜ Matsalu Loodusfilmide Festival, MTÜ LC Lihula jt

Kasutamata ressursis on nn suvitajad. Oluline teema on see, et kuidas neid kaasata kogukonna hüvanguks, saamaks neilt uusi ideid, leidmaks valda uusi eestvedajaid.

3.1. Lihula Kultuurikeskus

Valla kultuuri ja vaba aja veetmise keskus on Lihula linn. Vaba aja veetmise kohaks Lihulas on kujunenud linnusemägi koos 1991. a. valminud 400 kohalise teatrisaaliga kultuurimajaga ja laululavaga.

Lihula Kultuurikeskuse allüksusteks on Lihula mõisas tegutsev muuseum ja kultuurimaja. Lihula vallas on väljakujunenud traditsioonilised kultuuriüritused - suurimaks iga aasta augustis toimuvad Lihula kultuuripäevad. Kultuuriline tegevus ja taidlus toimub aastaringelt. Vallas on ligi 300 taidlejat. Meeskoor, naiskoor, tütarlastekoor, mudilaskoor, rahvakunsti ansamblid, nooretmuusikute ansamblid, näiteringid, rahvatantsu rühmad ja solistide ring. Tippüritusteks on Rahvusvaheline Matsalu Loodusfilmidefestival, klassikalise muusika päevad, Lihula kultuuripäevad. Suuremad ja ärksamad külad peavad oma külapäevi, korraldavad jaanipäevi ja noorte loomingulaagreid. Lihula Kultuurikeskus vahendab professionaalset kultuuri - teatrietendused, kino, kontserdid. Keskuses on võimalik tähistada ka perekondlikke sündmusi ja tähtpäevi. Ja loomulikult ei saa mainimata jätta kord kvartalis toimuvaid doonoripäevi.

Lihula Kultuurikeskuse juures töötab 7 huviringi täiskasvanutele. Keskelt läbi külastab kultuurimaja iga kuu ligi 250 inimest.

Lihula valla kultuuriellu annavad väga suure panuse valla raamatukogu, Lihula rahvaülikool, Lihula muuseum, Lihula muusika ja kunstikool, külaseltsid ja klubid.

3.2. Spordiklubi

Lihula Valla Spordiklubi on asutatud 28. aprillil 2000. a. Klubi eesmärgiks on kaasa aidata spordihuviliste inimeste huvide realiseerumisele, tervisliku eluviisi propageerimisele, osalemine spordiüritustel ja spordiürituste korraldamine.

Spordiklubi võtab osa ja esindab Lihula valda maakondlikel võistlustel: valdade suve- ja talimängud, meistrivõistlused ja karikavõistlused pallimängudes.

Traditsioonilised võistlused, mida spordiklubi korraldab on jüriööjooks, valla külade suvemängud, Lihula triatlon, Matsalu jalgrattakross, mälumänguturniir, korvpalliturniir, igasuvine rannavõrkpalli turniir "Liivakuningas" jne.

3.3 Perekeskus

Lõuna-Läänemaa Perekeskus on eraalgatusel ellu kutsutud selleks, et parandada perede elukvaliteeti ja toimetulekut.

Perekeskus osutab järgmisi teenuseid: laste toitlustamine peale kooli, perekohvik, tugigrupid, koolitused (PREP-paarisuhte koolitus), nõustamine.

Alates veebruarist sellel aastal käivad perekeskuses söömas 40 last, igal päeval 25 lapse ringis. See on olnud tarvilik ettevõtmine, mis kajastub laste tänulikus näos ja mõnede vanemate tagasisides. Täiskõhu kõrvale on lapsed saanud oma vaba aega veeta kuni hobide või bussiaeg on käes. Lisaks toitlustusele õpetatakse lastele kombekust ja sõbralikku suhtlemist.

Perekohvikusse on oodatud vanemad koos lastega vanuses 0,5-3 eluaastat ühel päeval nädalas. See on olnud siiani väga tore elamus eelkõige nendele lastele, kellel pole veel lasteaia kogemust. Juba teisel kokkusaamise korral olid lapsed üksteisega palju julgemad ja saavutati kiiresti ühine mänguhoog. Beebide ja emade tuba on avatud kõigile tasuta. Lapsed saavad jääda lapsehoidja valve alla mängima ja emadel on võimalus paar tundi juttu ajada, osaleda ühisüritustel ja pereteemalistel loengutel.

Perekeskuse üheks ideeks on luua tugigruppe (emadele, isadele, üksikvanematele, puuetega isikutele, vallalistele jm.). Selle kõrvale osta sisse spetsialistide teenuseid, samas otsida ja kasutada kohalike inimeste potentsiaali ja oskusi. Loomulikult kujuneb iga tugigrupp välja elanikkonna vajadustest ja julgusest vajadusi tunnistada. Selleks on perekeskuse korraldanud küsitlusi kohaliku kogukonna seas.

Esimene tugigrupp on töös psüühilise erivajadusega isikutega. Selle vajadusega inimesed on suhteliselt üksikud ja väikese pereringiga, sageli töötud ja ebastabiilsed. Omaksed ei mõista neid ja lisaks on levinud arvamus, et psüühilistest probleemidest peab üle saama enesesisenduse või muu veelgi kurnavama tegevusega. Ehkki inimestel on raske abi paluda, on siiski neid kes julgevad välja astuda ja abi otsida, et muuta oma elu väärtuslikumaks.

Perekeskus kutsub kokku neid lapsevanemaid, kes osalesid Gordoni Perekooli kursusel 2009 aastal, sel korral eesmärgiga luua lapsevanemate tugigrupp, et täiendada oma lapsevanema oskusi.

3.4. Raamatukogu

Lihula valla kultuuriasutusena tegutseb Lihula Valla Raamatukogu, mille esindused on veel Metskülas, Tuudil ja Kirblas. Lihula linna raamatukogu sai uued, senisest oluliselt suuremad ja remonditud ruumid 2006 aastal.

4. Tervsilik elu- ja töökeskkond

4.1. Väljakujunenud keskus.

Lihula linn on kogu Lõuna-Läänemaa s.o. Lihula ja Hanila vald ja Martna valla lõunaosa ning Pärnumaa Koonga valla lääne- ja Varbla valla põhjaosa, kokku ligikaudu 6000-7000 elanikku, majandus-, haridus- ja kultuurikeskuseks. Olles olnud pikaajaliselt territoriaalselt küllaltki suure ning mõneti eraldiasuva piirkonna keskuseks, on Lihula linna majandus ning tehniline infrastruktuur võrdlemisi mitmekülgne. Esindatud on kerge-, toiduainete-, metalli- ja ehitusmaterjalidetööstus, erineva suunitlusega kaubandus- ja teenindustevõtted.

Lihula linn on omapärase, XIX sajandi lõpust pärineva südamikuga kompaktne väikelinn ning eristub sellega enamikust teistest omataolistest Eestis. Lisavõimalusi linna kui turismiobjekti ja kultuurikeskuse tutvustamiseks annab Linnusemägi oma varemete, mõisa ning laululavaga. Lihulas asuvad põhilised igapäevateenused on enamikule valla elanikele suhteliselt hästi kättesaadavad.

4.2. Matsalu rahvuspark

Puhas, inimtegevusest vähe mõjutatud looduskeskkond. Omanäolised maastikud.

Lihula vallas asub ligikaudu pool Euroopa ühest tähtsamast kaitsealusest märgalast - Matsalu rahvuspargist. Matsalu on hästi tuntud nii Eestis kui ka väljaspool Eestit ja annab hea võimaluse Lihula valla eristamiseks teistest Eesti valdadest ning Lihula valla tutvustamiseks. Vallas asub ka looduskaitseala keskus Penijõel ning enamik kaitseala tegevuseks vajalikust infrastruktuurist ja töökohtadest.

Valla looduslik ilme on mitmekesine. Matsalu lahe roostikest, rannakarja- ja heinamaadest, puisniitudest ja Kasari jõest ja selle lühaheinamaadest Lihula raba, Poanse loopealsete ning Kunila ja Rumba kandi metsadeni.

Vallas puuduvad suured keskkonda saastavad tööstustevõtted. Intensiivse põllumajandusliku tootmisega kaasnev loodusreostus on oluliselt vähenenud. Suured alad on inimtegevusest peaaegu puutumata või sellest vähe mõjutatud. Puhas õhk ja vesi, rahu, vaikus ning hõre inimasustus on muutumas üha väärtuslikumaks varaks.

Suured põllumajanduslikult väheväärtuslikud maa-alad koos sellel kasvava võsa ning võimalike energiataimede istandikega ning Matsalu lahe roostikud koos Kasari jõe lühaheinamaadega kujutavad endast arvestatavat kohalikku energeetilist ressursi. Matsalu roostikud on olnud läbi aegade kohaliku eripärase ehitusmaterjali allikaks. Lihulas katlamaja rekonstrueeriti 2009.a. kasutamaks kütmiseks biokütust. Selline soojatootmis viis on tarbijatele soodsam ja lisaks on Lihula valla inimeste õhk puhtam.

Töö Matsalu rahvuspargis on läbi aegade toonud Lihula valda püsivalt elama kõrgharidusega aktiivseid inimesi. Omapärase kandi kuulsus, mis on osalt Matsalu nimega seotud, on toonud valda rea nimekaid suveelanikke ning mõjub aktiveerivalt kohalikule kinnisvaraturule.

4.3. Turvalisus, rahu ja vaikus

Lihula vald, sealhulgas Lihula linn, asub piisavalt kaugel suurematest linnadest, et olla väikese kuritegevusega kandiks. Vallas ei asu ühtegi tiheasustusega suvituspiirkonda, mis oleks täiendavaks turvalisuse riskiks. Matsalu rahvuspargi kaitse-eeskirjad vähendavad oluliselt ehitustegevuse alast ja puhkemajanduslikku survet valla rannaaladele.

Enamik valla küladest on hajakülad ja asustus on hõre, millest tulenevalt rohkesti suhteliselt eraldiasuvaid ning rahu ja vaikust pakkuvaid maamaju ja talusid.

Siiski tuleb kaaluda Lihula vallas Naabrivalvega liitumise vajadust, mille praktika näitab turvalisuse tõusu.

4.4. Kvaliteetse elamispinna vähesus

Peale 1991. aastat ei ole Lihula valda ehitatud ühtegi uut korterit. Valla elamispiind tervikuna on maamajade arvu vähenemise ja Lihula linna vanemate kortermajade amortiseerumise tõttu vähenenud. Olemasolevad paneelmajad hakkavad minetama oma kunagist tähtsust, kuna inimesed otsivad järjest rohkem võimalusi elamiseks hajaasustusega piirkonnas, mis tagab rahu ja madalamad kommunaalkulud. Paneelmajade remont, soojustamine on kohaliku inimese jaoks liiga kulukas.

Puudusest tingitud ohud:

- Kvaliteetse elamispinna vähesusest tingituna on võimalused uute inimeste tulekuks valda väikesed. Kohalikel ettevõtetel ja omavalitsusasutustel on suured raskused töötajate leidmisel ning sellest tulenevalt väiksemad võimalused arenguks.

4.5. Teed, tänavad, platsid

Lihula valda läbib riigi põhimaanteedest Tallinn-Risti-Virtsu maantee ja tugimaanteedest Pärnu-Lihula maantee. Kokku on riigiteede pikkus vallas 100 km, sellest kõvakattega 40%. Lihula valla omandis olevaid teid on kokku 136 km, sealhulgas kõvakattega 4,8 km. Lihula linna tänavate kogupikkus on 20 km, millest kõvakattega on 10,7 km.

Lihula linnas on kohati probleeme parkimisega, õigemini on probleeme ruumiga, mida lihtsalt pole. See ilmneb eriti suurte veokite parkimise puhul.

4.6. Liiklus

Lihula valda läbiv Tallinn-Risti-Virtsu maantee annab kohalikule liikluskorraldusele nii plusse kui miinuseid. Ühelt poolt on positiivne, et põhimaantee kaudu ei teki probleeme transpordiga ja keskusele on ligipääs hea. Teiselt poolt jälle tihe liiklus, mis on seotud Virtsu sadamasse randuvate praamidega, tekitab teel ohtlikke olukordi ja ülekoormust. Igapäevaselt võib väita, et liiklus on pigem rahulik. Samas on tekkinud olukord, kus väikelinnale omaselt on tekkinud nn „oma liikluskultuur“. Näiteks korrusmajade vahelistel teedel on kehtestatud liiklusmärkidega õueala, kuid liiga sageli ei hooli nendest kohalikud liiklejad.

4.7. Teede korrashoiu poliitika

Olulisemad probleemid:

- väga ebaühtlane autode perioodiline vool Tallinn-Risti-Virtsu maanteel
- ühistranspordi suunatud liikumine kahe tõmbekeskuse suunal (Lihula vallas vähe peatusi), bussipaviljoni puudumine ja busside erinevad peatuskohad
- kergliiklusteede puudumine
- jalgratturite problemaatiline liikumine maanteel suvisel turismi hooajal.

- ohtlikud väljasõidud Lihula linnast Tallinn-Risti-Virtsu maanteel
- Lihula linna suur liikluskoormus suvel suurüritustel
- tolmuva katta riigimaanteed ja suuremad vallateed.

Strateegilised eesmärgid

- suurendada liiklusohutust vallateedel
- arendada kergliiklusteede võrku Lihula Vallas komplekselt koos maakonna riigiteede arendamisega
- ehitada tolmuva kattega teid ja tänavaid nii Lihula linnas kui ka sellest väljapool
- koostada liikluskorralduse kava Lihula linna suurürituste läbiviimiseks.

Tegevuskava

- planeerida eelarvelised vahendid teede hoolduseks ja tolmuva kattega teede ehituseks
- teha remonti vajavate tänavate ja vallateede pingerida
- koos riigiteede remondi ja arendamisega ehitada kergliiklusteid
- ühistranspordi paremaks korraldamiseks ehitada Lihula linna ühistranspordi peatuskoht, mis tagaks parema teeninduse ja turvalisuse
- Lihula linna rajada valgustatud kergliiklustee tervislike tegevuste arendamiseks ja inimesetele täiendavate võimaluste loomiseks jalgratta-, kepikõnni, rulasõidu ja muude tervislike liikumiste edendamiseks

4.8. Soojamajandus

Lihula valla ainus kaugküttevõrk ja kehtestatud kaugküttepiirkond asub Lihula linnas ning töötab Aia 16 katlamaja baasil. Kaugküttevõrguga on ühendatud osaliselt Ristiku, Jaama tänava ja Tallinna mnt korterelamud, Lihula kultuurimaja, Lihula lasteaed, Lihula Gümnaasiumi kooli- ja spordihoone, Tallinna mnt 25 raamatukogu ja koolimaja ning vallamaja. Soojatorustiku kogupikkus on ligi 2,5 km. Lihula Aia 16 katlamaja tööd korraldab Lihula vallale kuuluv osaühing Lihula Soojus.

2009 aastal OÜ Lihula Soojuse katlamaja rekonstrueeriti ja võeti kasutusele kohalik biokütus - Kasari jõe luhast pärinev hein ja hakkpuit. Rekonstrueerimise eesmärgiks oli kohaliku majanduse edendamise kõrval Lihulas müüdava soojusenergia hinna stabiliseerimine ja järk-järguline vähendamine tulevikus peale uute tarbijate liitumist ning kaugküttevõrgu rekonstrueerimist. Lihula linna kaugküttevõrgu laiendamise kaoksid viimased linna keskel asuvad kütteõli ja kivisütt kasutavad katlad kasutusest.

4.9. Vesivarustus ja kanalisatsioon

Ühisveevärgi- ja kanalisatsioonisüsteemiga on varustatud peaaegu kogu Lihula linn. Linna veevarustuse ja kanalisatsiooni sõlmpunktiks on 1997. aastal valminud Lihula puhastusseedmed. Ühisveevärgi ja kanalisatsioonisüsteemid asuvad lisaks Lihula linnale ka Tuudi ja Kirbla külas,

kus 1998. aastal paigaldati reoveepuhastid. Kõigi valla puhastusseadmete puuduseks oli suure hulga sademete vee sattumine seadmete poolt töödeldavasse reovette. Lihula veevarustuse ja kanalisatsioonisüsteemi puuduseks oli selle kõrge amortisatsioon ning terviklikkuse puudumine. 2007-2008 aastatel Lihula, Tuudi ja Kirbla ühisveevärk ja kanalisatsioon rekonstrueeriti, paigaldati vee raua ja fluorisisaldust vähendavad seadmed. Rekonstrueerimise tulemusel tagati torustike terviklikkus ja kvaliteedinormidele vastava joogivesi. Eesmärk on laiendada ühisveevärki ja kanalisatsiooni seni veel sellega varustamata Lihula linna kõrvaltänavatele, kuid inimestel puuduvad vahendid liitumaks veetrassiga.

4.10. Tänavavalgustus

Tänavavalgustusega on varustatud Lihula linna, Tuudi ja Kirbla küla keskused ja alates 2010 aastast osaliselt ka Kirbla-Kasari vaheline kergliiklustee. Arenemiseks on piisavalt ruumi, sest ainuüksi Lihula linnas on piirkondi, mis vajavad hädasti valgustamist. Lisaks puudub Lihula vallas näiteks valgustatud terviserada. Eesmärgiks on kasutusele võtta kunagise Rapla-Virtsu kitsarööpmelise raudtee tamm. Ärksamad vallakodanikud kasutavad seda võimalust ja käivad end seal liigutamas. Kuid pimedal ajal on see võimatu, kuna raudtee tamm on hooldamata, rääkimata valgustusest.

4.11. Spordirajatised ja terviserajad

Lihula vallas puudub terviserada. Inimesed, kes soovivad tegeleda rahvatervisega on selleks leidnud kõrvalisemad ja rahulikumat teelõigud, kuid see pole lahendus. Valla rahva tervise huvides, peab võimaldama neile ka normaalseid sportimistingimusi. Hetkel on võimalik kasutada Lihula gümnaasiumi spordihoonet, staadioni ja korvpalli välisväljakut, Kasari kooli võimlat ja korvpalli välisväljakut ning Kasari, Metsküla ja Tuudi koolide juures asuvad spordiplatse. Külades on spordiplatsid Kirblas ja Tuudil.

2010 alustati Lihula gümnaasiumi staadioni rekonstrueerimist, kavas on rajada jalgpalli harjutusväljak. Tõsiseks probleemiks on Lihula Gümnaasiumi spordihoone väga halb soojapidavus. Lihula spordihoone on pea ainus võimla, kus on ka tööelisel elanikkonnal võimalik spordiga tegeleda.

Matkarajad Lihula vallas asuvad Matsalu rahvuspargis linnuvaatlustornide läheduses. Väga populaarsed on matkarajad Kirikukülas, Suitsu jõe silla ja Metsküla näärikipide juures, Kirbla mäel ja Metskülas.

Matsalu rahvuspargis saab tellida paadisõite ja kanuumatkasid.

Võimalusi spordiga tegelemiseks on, kuid arengumaad on kõvasti ja seda just talvel, mil sportimistingimused on nigelad või olematud. Sellest hoolimata kohtab Lihula vallas inimesi, kes tegelevad jooksu, jalgrattasõidu, suusatamise või kepikõnniga.

Üldkasutatavad spordirajatised ja terviserajad

Lihula vallas on järgmised üldkasutatavad spordirajatised:

1. Lihula Gümnaasiumi spordimaja, jõusaal, staadion, väliskorvpalliväljak.
2. Kasari Põhikooli võimla, staadion, väliskorvpalliväljak
3. Tuudi spordiplats.
4. Metsküla spordiplats.
5. Lihula Lasteaia spordisaal koos maadlusmatiga.
6. Välisvõrkpalliplats Lihula linnas.
7. Kirbla palliplats.

4.12. Maakasutus

Ligi pool valla pindalast on erineval moel riikliku kaitse all - looduskaitse, muinsuskaitse jne Lihula vallas asub suurem osa 1957.a. asutatud rahvusvahelise tähtsusega Matsalu rahvuspargist (2004 aastani Matsalu looduskaitseala). Matsalu rahvuspark hõlmab ligikaudu 30% valla territooriumist. Rahvuspargi peamiseks ülesandeks on lindude kaitse, keda siin on pesitsemas ligikaudu 170 liiki ning läbi rändamas ligi 260 liiki. Aastas peatub Matsalus sadu tuhandeid linde. Matsalu rahvuspark on Põhja-Euroopa ja Läänemere suurim lindude peatus- ja sulgimispaik.

Teiseks kaitsealuseks objektiks on Matsalu lahe rannik ja rannikupiirkonna omanäolised maastikud, millised on välja kujunenud sajandite vältel looduse ja inimtegevuse koosmõjul:

- 50 meresaart ja laidu;
- Matsalu lahe roostik, ligikaudu 3000 ha;
- Kasari jõe luht, luhaheinamaad 4000 ha, Euroopa suurim;
- rannakarja- ja heinamaad 2300 ha (ühed suurimad Euroopas);
- puisniidud.

Lihula vallast moodustab metsamaa umbes 140 km² ehk 36% valla territooriumist. Suurim metsaomanik on riik, kellele kuulub ligikaudu 15% valla metsamaast

Matsalu rahvuspargi ja Lihula maastikukaitseala (Lihula raba) ja hoiualade kaitsereežiimist tulenevad piirangud hõlmavad ligikaudu 50% valla territooriumist, sealhulgas majandustegevuse piirangualad e. sihtkaitsevööndid 15%. Lihula linna muinsuskaitseala nõuded muudavad märgatavalt kulukamaks ehitustööd Lihula linnas.

Puudusest tingitud ohud:

- Matsalu lahe ranniku ja Kasari jõe luha omapäraste maastike kadumine. Linnukahjustuste, majandustegevuse piirangute mõjul lõpetatakse kohalike elanike poolt maastike kujunemise ja püsimise aluseks olnud põllumajanduslik tegevus looduskaitsealal ning see tähendaks ühe Lihula valla arengueelduse kadumist. Oluliselt saaks takistatud ülejäänud vallas põllumajandustegevus võsastunult rannikualadelt sisemaale suunduvate linnuparvede rüüstete läbi.
- Töökohtade arvu vähenemine põllu- ja puhkemajanduses ning turba tootmisega seotud kohalikes ettevõtetes. Rahvuspargi elanike sissetulekute vähenemine.
- Tööealiste inimeste väljaränd, igapäevase ja perioodiline tööalase rände intensiivistumine.
- Lihula linna ajaloolise keskuse välisilme halvenemine. Vesivarustuse, reovee äravoolu ja kütetrasside ehitamisega seotud kulutuste tõus.

5. Laste ja noorte turvaline ja tervislik areng

Lihula vallas pakub alusharidust Lihula Lasteaed, mille rekonstrueerimine valmis 2009 aasta sügisel. Lihula valla lastel on nüüd võimalus käia lasteaias, kus on suuremad ja soojemad ruumid, uus võimla ning õues ja huvitavad uued atraktsioonid. Lasteaia personal on aktiivne, pidevalt korraldatakse lastele väljasõite, ekskursioone jne, mille rahastamiseks otsitakse võimalusi erinevate projektide kaudu.

Lasteaia mööbel vastab kõikidele nõuetele.

Mänguasjad rühmades vastavad lapse eale. Rühmaruumides on termomeeter, et jälgida ruumide temperatuure. Lasteaias on olemas ventilatsioonisüsteem.

Lihula vallas on neli kooli: Metsküla Algkool (ökoloogia kallakuga), Tuudi Algkool, Kasari Põhikool koos õpilaskoduga ja Lihula Gümnaasium.

Lihula valla õpilaste arv on haridusasutustes 2010.a. septembri seisuga järgmine:

Lihula Gümnaasium	246
Kasari Põhikool	51
Tuudi Algkool	17
Metsküla Algkool	14
Lihula Lasteaed	94
Lihula Muusika- ja Kunstikool	94

5.1. Huvitegevuse ja vaba aja veetmise kohad

Lihula vald pakub huvitegevust läbi huviringide väga erinevatele sihtgruppidele. Õpilaste tarvis töötab ligi 30 huviringi allasutuste juures ning huvikoolina 92 õpilasega Lihula Muusika- ja Kunstikool. Lihula noortemajas tegutsevad Lihula Noorteklubi ja skaudid.

5.2. Alaealiste õigusrikkumised

Noorte süüteod politsei poolt esitatud teatiste alusel on viie aasta lõikes järgmised:

2009 aastal

44 juhtumit

21 last jäi vahele alkoholi tarvitamisega 26 korral

11 last jäi vahele suitsetamisega ja/või tubakatoodete omamisega

1 laps omas ja tarvitas narkootikume

Ilma helkurita pimedal teel 9 last

Laste vanus on vahemikus 15-17 aastat.

2008 aastal

65 juhtumit

Alkoholi tarvitamine või alkoholi jooles olemine - 39 juhtumit

Suitsetamine või tubajatoodete omamine - 8 juhtumit

Ilma helkurita pimedal teel - 7 juhtumit

Auto või mopeedi juhtimine ilma vastama juhiloata - 2 juhtumit

Jalgrattaga kõnniteel sõitmine - 3 juhtumit
Mopeedi juhtimine ilma kiivrita - 2 juhtumit
14 aastased - 8 last
15 aastased - 9 last
16 aastased - 12 last
17 aastased - 34 last

2007 aastal

52 juhtumit
Alkoholi tarvitamine või alkoholi joobes olemine - 13 juhtumit
Suitsetamine või tubajatoodete omamine - 20 juhtumit
Ilma helkurita pimedal teel - 7 juhtumit
Auto või mopeedi juhtimine ilma vastama juhiloata - 6 juhtumit
Jalgrattaga kõnniteel sõitmine - 3 juhtumit

14 aastased - 8 last
15 aastased - 10 last
16 aastased - 13 last
17 aastased - 18 last

2006 aastal

64 juhtumit
Alkoholi tarvitamine või alkoholi joobes olemine - 35 juhtumit
Suitsetamine või tubajatoodete omamine - 8 juhtumit
Kanepi tarvitamine - 1 juhtumit
Auto või mopeedi juhtimine ilma vastama juhiloata - 8 juhtumit, kusjuures kahel juhul oli nooruke juht veel purjus
Kandis kaasas keelatud külmrelvi - 1

14 aastased - 5 last
15 aastased - 11 last
16 aastased - 10 last
17 aastased - 30 last

2005 aastal alates juuni kuust

12 juhtumit
Alkoholi tarvitamine või alkoholi joobes olemine - 4 juhtumit
Suitsetamine või tubajatoodete omamine - 4 juhtumit
Huligaanitsemine koolis - 1 juhtumit
Ilma helkurita pimedal teel - 1 juhtumit
Mopeedi juhtimine ilma kiivrita - 1 juhtumit
Avarii abimootoriga jalgrattaga - 1 juhtumit

14 aastased - 2 last
15 aastased - 3 last
16 aastased - 2 last
17 aastased - 5 last

Laste ja noorte alkoholi ja tubakatoodete kasutamiste arv on märkimisväärne ja muret tekitav. Kahjuks ei ole Lihula vallas selle laadset uurimust tehtud ega pole ka välja töötatud strateegiaid olukorra muutmiseks. Siin kajastuv arv pole kindlasti põhjapanev, kuid annab aimu probleemi tõsidusest.

Lisanduvad alaealiste komisjoni juhtumid

Aasta	Alaealiste komisjoni juhtumid	Esmased juhtumid	Korduvad juhtumid	Kriminaal uurimisel juhtumid
2007.a	16	13	3	3
2008.a	18	9	9	1
2009.a	8	4	4	3
2010.a septembri seisuga	9	4	5	6

Laste- ja noorte vabaaja sisutamise tegelevad lisaks koolide ja lasteaia juures tegutsevatele 30 huviringile veel Noortemaja, Lõuna-Läänemaa Perekeskus, Lihula Muusika- ja Kunstikool, Lihula Kultuurikeskus ja raamatukogu. Kahjuks on nii, et lapsed jagunevad kaheks. Ühed lapsed kes tegelevad huvialadega, käivad mitmes ringis ja teised lapsed, kes ei käi mitte üheski ringis ega ole ka üldse sellest huvitatud. Põhjuseks on kodune eeskuju või õigemini eeskuju puudumine, et vaba aega võib kuidagi spordi või kultuurilise tegevusega sisustada. Ja nendest peredes kasvavad kahjuks lapsed, kellel on iga aasta pahandused politseiga, tekib õigusrikkumiste jada.

EHIS-e andmetel on Lihula valla koolides koolikohustuse täitmine 100%, kuid on üksikuid halvasti koolikohustuse täitjaid (kolm juhtumit).

5.3. Laste ohutu elu- ja õpikeskkond

Lihula valla lasteasutused asuvad nii uutes kui renoveeritud ruumides. Lihula valla õpilaste tee kooli on üldiselt turvaline, toimivad õpilastele mõeldud autobussiliinid.

Koolides on järk-järgult uuendatud mööblit, mis vastab kõikidele kaasaegsetele nõuetele.

Õppeklasside sisetemperatuurid vastavad normile. Probleeme on Lihula Gümnaasiumi spordimaja sisetemperatuuri vastavavusega normile talvel.

Klassiruumides jälgitakse ruumide valgustust, korrapärast õhutamist, ruumide koristamist jne.

Tee lasteaeda- Need vanemad, kes toovad lapsi lasteaeda autoga, saavad autod parkida lasteaia parklasse, kust kulgeb ohutu tee lasteaia hoovialale.

Ülekäigurajad- on Lihula linnas märgistatud ja tee ületamine on turvaline.

Mänguväljakud- lasteaia hoovile rajati uus mänguväljak 2009. aasta suvel.

Koolide kasutuses on spordiväljakud ja puitkattega korvpalliväljak Lihula Gümnaasiumi ning Kasari Põhikooli juures.

Lihula valla kõigis lasteasutustes osutatakse kvalifitseeritud tervishoiuteenus.

5.4. Valla poolne initsiatiiv ja toetused tagamaks teenuste kättesaadavust

Lasteaiakohi jagub kõigile soovijaile.

Koolides töötavad erialaspetsialistid: logopeed, parandusõppe õpetajad, sotsiaalpedagoog (Lihula Gümnaasiumis, Kasari Põhikoolis). Rakendatakse alljärgnevat tugisüsteemi: arenguvestlused, klassijuhataja nõustamistegevus, aineõpetajate konsultatsioonitunnid, logopeediline abi, parandusõppe, individuaalne õppekava, individuaalne ainekava, koduõppe, pikapäevarühm, õpilaskodu Kasari Põhikoolis. Vajadusel saab pöörduda täiendava abi saamiseks vastava spetsialisti juurde Haapsalusse või Pärnusse. Koolide huviringid on lastele tasuta. Keskmiselt läheb kooli aastas 22 last. Õpilasmaleva traditsioon on seoses valla majanduslikult raske seisuga

katkenud, aastatel 2005 – 2008 töötasid malevarühmad Kirblas, Tuudil ja Lihulas ja olid laste ning noorte poolt väga nõutud.

5.5. Laste subjektiivne tervisehinnang

Koolilaste tervisekäitumise uuringu põhjal saab öelda, et 11-15 aastastest koolilastest hindavad oma tervist heaks või väga heaks 86%. Tüdrukud on oma tervise suhtes kriitilisemad kui poisid. Rahuldavaks tervisehinnanguga lapsi oli 13% ja väga halvaks nimetab oma tervist 1%. Vähemalt 1 tervisekaebus esineb peaaegu iga päev 27% lastest: tüdrukutest natuke alla kolmandiku ja poistest üle viiendiku. Enim nimetati halba tuju, närvilisust, kurvameelsust ja peavalu.

http://www2.tai.ee/uuringud/Rahva_tervis/Eesti_kooliopilaste_tervisekaitumise_uuring_2007.pdf

Lihula valla kooliõpilaste kohta eraldi sellised andmed puuduvad.

Kuid perearsti hinnangul on tänapäeva koolilapsed haiged. Lapsed on ülekaalus, kõrge vererõhuga, vähese liikumisega - nn arvutiajastu lapsed.

5.6. Kehaline aktiivsus ja kehakaal

Eesti 11-15-aastastest õpilastest on 2-3 korda nädalas vabal ajal kehaliselt aktiivsed 31%, sellest tihedamini 32% ja harvem 33%. Vabal ajal ei tegele sportliku tegevusega üldse 4% lastest. Vanuse kasvades väheneb nende laste osakaal, kes pole vabal ajal kunagi aktiivsed.

http://www2.tai.ee/uuringud/Rahva_tervis/Eesti_kooliopilaste_tervisekaitumise_uuring_2007.pdf

5.7. Sõltuvusained

Vastavasisulisi statistilisi uuringuid pole teostatud, seega pole võimalik kirjeldada kui suur osakaal noortest kasutab ja kui sageli alkoholi, suitsu, kanepit jne. Leiamet, et sellised uuringud oleksid väga vajalikud edasiste tegevuste planeerimiseks paikkonnas.

5.8. Koolitoit

Lasteasutuse toitlustaja koostab vähemalt kümneks päevaks iga päeva menüü, mille aluseks võetakse laste vanuserühmade keskmine ööpäevane toiduenergia- ja toitainetevajadus ning "Tervisekaitsenõuded toitlustamisele koolieelses lasteasutuses ja koolis" 15. jaanuar 2008 Sotsiaalministri määrus nr. 8. Lihula valla koolide sööklad on alati pakkunud lastele võimalikult tervislikku ja mitmekülgset toitu.

Lihula valla koolid ja lasteaed osalevad ka piimaprogrammis ja koolid puuvilja programmis.

5.9. Õpilastransport

Õpilasliinid sõidavad järgmistel marsruutidel: Lihula-Hälvati-Alaküla-Valuste-Lihula; Lihula-Rumba-Laiküla-Lihula; Lihula-Matsalu-Saastna-Lihula; Lihula-Saastna-Matsalu-Lihula; Lihula-Kloostri-Võhma-Lihula.

6. Tervislik eluviis

6.1. Terviseteadete kättesaadavus

Valla kodulehel on kättesaadav info vallas osutatavate tervise ja sotsiaalteenuste kohta. Lisaks ilmub kord kvartalis Lihula Teataja, kus kajastub päevakajaline info, mis on valla kodanikule tasuta. Perearstide ja sotsiaaltöötajate juures on pidevalt kättesaadavad infovoldikud, plakatid terviseinfo kohta

6.2. Terviseteenused

Lihula vallas osutab terviseteenuseid kaks perearsti koos pereõdedega ja SA Lõuna-Läänemaa Tervishoiu ja Sotsiaalhoolekande Keskus.

SA Lõuna-Läänemaa Tervishoiu ja Sotsiaalhoolekande Keskus

Sihtasutuse Lõuna-Läänemaa Tervishoiu ja Sotsiaalhoolekande Keskuse eesmärgiks on pakkuda kvaliteetset ja kliendikeskset tervishoiu- ja hoolekandeteenust eakatele ja abi vajavatele inimestele. Arvestame kliendi vajadustega ning teeme koostööd haigekassaga, omavalitsuste sotsiaaltöötajatega ja kliendile lähedaste inimestega. Pakume teenust üle vabariigi. Eelistatud on kliendid Lihula vallast ja Läänemaalt. Meil töötavad meditsiini- ja hooldustöötajad on läbinud vastava koolituse ja osutavad abi ööpäevaringselt.

Töötajate arv 33. Neist:

Arst 1

Meditsiiniõed 7

Hooldajad 11

Tegevusjuhendaja 1

Teenused: hooldusravi – rahastab haigekassa, ööpäevaringne hooldamine-rahastajad klient, omaksed või KOV, igapäevaelu toetamine-rahastab sotsiaalkindlustusamet.

Hooldusravi voodikohti 13,

ööpäevaringse hooldamise voodikohti 37,

igapäevaelu toetamine 10.

Naistearsti vastuvõtt (Pärnu Haigla).

Invaru toodete müük.

Perearsti vastuvõtt

Eraldi majas tegutseb päevakeskus kerge vaimupuudega inimesed igapäevaelu toetamise teenusel. Samu ruume kasutavad kohalikud pensionärid kokkutulemisteks, pesu pesemiseks ja duši kasutamiseks. Lisateenustena on võimalik kasutada veel internetiühendust, veloergomeetrit, sõudedrenažööri, mängida koroonat, lugeda ajalehti. Eraldi ruum on eakatele kokkusaamiste ja ürituste korraldamiseks.

OHUD:

alkohol,

suitstamine,

ebaterved eluviisid,

riskialdis käitumine,

ebaterved pered,

ametioskuste puudumine ja sellega seonduv töötus

TEGEVUSED:

teabe kogumine elanikelt,

nõustamisteenus kättesaadavus (infopunktid vms),

rahulolu uuring tervishoiuteenus kvaliteedi ja kättesaadavuse kohta

Päevakeskuse ruumides käib ka kord kuus Inkotuba, mis toob abivajajatele vajalikud abivahendid nõo koju kätte.

Lihulas paikneb Lääne-Eesti Päästkeskuse Lihula tugipunkt ja SA Pärnu Haigla kiirabi brigaad. Eraõigusliku ettevõtte tegutseb Lihulas Lihula Apteek.

Lähiajal avatakse Lihula linnas hambaravikabinet.

Lihulas on korraldatud tervisepäeva ja selle algatus tuli Pärnu Haigla poolt, mis oli projekti põhine. Tervisepäeval olid kohal erinevad eriarstid, kes teostasid erinevaid mõõtmisi ning rääkisid tervislikust eluviisist ja selle vajalikkusest. Eesmärgiks on kindlasti samalaadset üritust korrata ja kui võimalik, muuta traditsiooniks.

Lihula vallas on toimunud mitmed maakondlikud spordi- ja kultuuriüritused. Näiteks Matsalu Rattakross, kus osalevad ka professionaalsed sportlased; Lihula Kultuuripäevade raames triatlon; erinevad pallimängude turniirid; tulemas on Läänemaa Laulupidu ja kindlasti eespool mainitud Matsalu Loodusfilmide Festival ja Klassikalise muusika päevad.

Samamoodi on Lihula vallas ka grupp aktiivseid eakaid. Nemed tegelevad võimlemisega, mille tarbeks sai projekti kaudu osta vahendid, tantsimise ja laulmisega. Pensionäride ühendus Vanaviisi tegutseb selle nimel aktiivselt, et enda kampa saada uusi liikmeid. Iga kuistel kogunemistele kutsutakse külalisi loenguid pidama ja tihtipeale on teemadeks just tervis ja tervislik eluviis. Projektiraames on saanud eakateühendusele muretseda võimlemisvahendid ja kepikõnni kepid.

7. Tegevuskava

Võttes aluseks terviseprofiilis kajastuvate valdkondade spetsialistide pikaajalised töökogemused ning ekspertide hinnangud Lihula valla elanike tervisliku olukorra ja võimaluste kohta, on vajalik järgnev tegevuskava.

Tegevus	Maksumus kroonides	Läbiviija	Finantseerimine	Aeg
Koolitada õpetajaid ja kasvatajaid, et tõsta nende terviseteadlikkust ning oskust seda edasi anda.	50 000	Vallavalitsus, Volikogu	Projektid, eelarve	Kestev
Viia läbi uuring, et teada saada Lihula valla inimeste tervislik seisund ja mida inimesed ise teevad oma tervise heaks. Mis võimalused, kitsaskohad?	30 000	Vallavalitsus, Volikogu	Projektid, eelarve	2013
Töö-, õpi- ja elukeskkonna parendamine vastavalt Lihula valla arengukavale	300000	Vallavalitsus, Volikogu, MTÜ	Eelarve, projektid	Kestev
Traditsioonilised terviseüritused, et pidevalt tõsta elanikkonna teadlikkust.	50 000	Vallavalitsus, Volikogu	Eelarve, projektid	Igal aastal
Koolitused tööealise elanikkonna aktiveerimiseks	30 000	Vallavalitsus, Volikogu	Projektid	Igal aastal
Aasta terviseedenduse inimese valimine, vastava statuudi välja töötamine	10 000	Vallavalitsus, Volikogu	Eelarve, projektid	2012
Rajada terviseradade ja kergliiklusteede võrgustik	500000	Vallavalitsus, MTÜ	Eelarve, projektid	2011-2013

8. Kokkuvõte

Lihula valla Terviseprofiil annab ülevaate valla töö-, õpi-, ja elukeskkonnast.

Lihula vallas on võimalused tervisespordiga tegelemiseks, kuid need vajavad tõsist arendamist. Vajalikud on investeeringud tervisespordiga tegelemise tingimuste loomiseks värskes õhus. Puuduvad terviserajad ja kergliiklusteed ning supluskohad. Olemasolevad spordirajatised vajavad rekonstrueerimist või remonti.

Terviseprofiili koostamisel ilmnis tungiv vajadus tõsta Lihula valla elanike terviseteadlikkust, kuidas elada oma elu turvaliselt ja tervelt ning ka keskkonda säästvalt. Ja kindlasti tuleb alustada tööd paralleelselt lastele ka täisealistega. Koolitusi ja täiendõpet; seminare ja teavituskampaaniaid peab kasutama võimalikult palju ja erinevaid võimalusi, et inimesteni jõuda. Paraku valitseb tendents, et inimesed on mugavad ja ei viitsi oma eluviise muuta kui just silmaga nähtavat ja karjuvat vajadust ei ole.

Kõige paremini saab algust teha tervisega seotud traditsiooniliste ürituste loomisega vallas (külade mängud suvel ja talvel, terviselaat, tervisepäev). See annab ka hea ülevaate hetkeolukorrast ning näitab kätte kitsaskohad, mida peab silmas pidama või millele rohkem tähelepanu pöörama.

Terviseteenused on vallarahvale kättesaadavad ja võimalusel on toodud ka mõningad eriteenused inimestele kohapeale nagu naistearst, hambaarst ning kiirabi ekipaaž.

Lihula vallas toimub tervise edendamine mitmel rindel, kuid tegevus pole süsteemne. Käesolev terviseprofiil annab hea ülevaate asjadest, mis on hästi ja kuhu suunda on ruumi areneda.